

Asia: VN/30163/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston kulttuuripoliittiseksi selonteoksi

Visio

**Kannatatteko kulttuuripoliittisen selonteon visiota?
Kyllä / En. Jos ette, kuvailkaa mahdolliset muutostarpeet.**

Kyllä

Mahdolliset muutostarpeet.

Osallisuuden syntymisessä on korostettava ihmisten roolia aktiivisina kulttuurin, sivistyksen, hyvinvoinnin sekä yhteiskunnallisen arvon tuottajina ja toimijoina. Esimerkiksi kotiseutuyhdistyksissä ja erilaisten kulttuuritapahtumien järjestämiseksi tehdyn vapaaehtoistyön määrä on merkittävä.

Tavoitteet

Kannatatteko kulttuuripoliittisen selonteon neljää tavoitetta?

Kyllä, tavoitteet vastaavat omaa näkemystäni

Jos vastasitte en, kuvailkaa tiiviisti mahdolliset muutostarpeet.

Kulttuuri on muutosvoima kohdan sanoitukseen olisi hyvä kirjata ilmastokriisin ratkaisujen ja luonnon monimuotoisuuden edistäminen.

Kulttuurin tekijät ja sisällöt avainasemassa kohdassa jakoa kulttuurin tekijöiden ja käyttäjien välille kannattaa loiventaa korostamalla, että yhteiskuntaa muovaavaa kulttuuria on myös auktorisoitujen toimijoiden/tekijöiden ulkopuolella. Yhteiskunnan sivistäjän ja vahvistajan rooli on siten myös mekanismeilla, joka on kuvattu jokaisenoikeuksissa, ei ainoastaan [kulttuurin ammattimaisilla] tekijöillä.

Toimenpide-ehdotukset

Tässä on lueteltu yhdeksän toimenpidekokonaisuutta. Mitkä raportin toimenpide-ehdotuksista ovat mielestänne kaikkein tärkeimmät ja kiireellisimmät toteuttaa? Valitse ensin haluamasi

toimenpidekokonaisuus ja kirjoita sen jälkeen haluamasi toimenpide-ehdotukset alla olevaan tilaan. Valitse yhteensä enintään viisi (5).

Yhteinen linja politiikassa [Yhtenäinen valtioneuvosto ja yhteinen linja ovat edellytys monen muun toimenpidekokonaisuuden toteutumiselle. Tarvitaan tiivistä yhteistyötä strategioiden sekä toiminnan ja talouden suunnittelussa.]

Oma roolinne tulevassa toimeenpanossa

Millaisena näette oman tai edustamanne tahon roolin kulttuuripoliittisenselonteon toimeenpanossa?

Olemme tiiviisti mukana ohjaamassa ja kehittämässä kulttuuriperintöalaa, toteutamme kulttuuriperintöstrategiaa ja Euroopan kulttuuriympäristöpäiviä. Tuemme luovien alojen ekologisen kestävyden toimenpideohjelmassa tunnistettuja toimijoita ja toimia. Olemme käytettävissä uuteen perustettavaan toimielimeen.

Tiivistelmä näkemyksistänne

Tähän voitte kirjoittaa mahdolliset muut kulttuuripoliittista selontekoa koskevat huomionne.

Kulttuuripoliittisen selonteon tavoitteet on muotoiltu kattavasti ja taitavasti. Ympäristöministeriö kiittää selonteon kokonaisvaltaista kestävyysajattelua, ja että ylisukupolvisuus ja kulttuuriperintö ovat vahvasti esillä. Ympäristöministeriö korostaa kulttuurin saavutettavuutta, ja että kulttuuriympäristöjen säilyminen kulttuurin perustana koko maassa vaatii jatkuvaa panostusta. Selonteon keskeinen käsite kulttuuri-infrastruktuuri on syytä avata. Kulttuuriympäristöt ja rakennusperintö ovat sisäänrakennettuja kulttuurin osia ja usein välttämättömiä edellytyksiä kulttuuritoiminnalle. Siten ne tulisi sisällyttää kulttuuri-infran käsitteeseen.

Tausta-aineistosta selviää, että työssä on tunnistettu isoimpina muutostekijöinä ilmastonmuutos ja luontokato. Ympäristöministeriön lausunnossa alla esitetään kohtia, joissa lisäviittaukset ilmastoon, luontoon ja kiertotalouteen vahvistaisivat näitä näkökulmia myös varsinaisessa selonteossa.

Selonteon tavoitteissa on paikoin toisiaan korville lyöviä tavoitteita, jotka on syytä kirjoittaa esiin. Tällaisia ovat esimerkiksi tarve edistää kulttuurin digitalisaatiota ja toisaalta digitaalisen kulttuurin hiilijalanjälki. Ja vastaavasti kulttuuriviennin, -matkailun ja tapahtuma-alan kasvattaminen sekä niiden ympäristövaikutukset.

Sivukohtaiset huomiot

s. 10 ” Myös sukupolviajattelu on olennainen osa kulttuuripolitiikkaa, sillä kulttuuri on väline ymmärtää menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta: se kertoo siitä, mitä olemme olleet, mitä arvostamme nyt ja mitä jätämme jälkeemme.”

s. 12 Rakennettu kulttuuriympäristö on näkyvin ja alati läsnä olevin kulttuurin muoto, joka myös muodostaa alustan muulle kulttuuritoiminnalle. Esitämme sitä mainittavaksi joko erikseen aivan ensimmäisenä arvoketjun elementtinä tai kulttuuriperinnön ja tiedon rinnalle nostettuna.

s. 15 laatikkoon ehdotetaan lisättäväksi segregaation vaikutuksia kuvaava tunnusluku xx.

s. 16 Harkittavaksi museoalan sekä jäsenmäärältä suurimman kulttuurijärjestön edustajien eli kotiseututoiminnan tuomista näkyviin kuvaan.

s. 17

Eriytyminen sekä maan sisällä että kaupunkien sisäinen segregaatio haastavat kulttuurin saavutettavuutta yhä enemmän. Esimerkiksi koronapandemian aika osoitti, kuinka tärkeää paikallinen kulttuuri ja saavutettavuus ovat kriisinkestävyyden kannalta. Jaetut kulttuurikokemukset vahvistavat yhteenkuuluvuutta.

Nykytilan haasteisiin alueiden eriytymisen rinnalle voi nostaa kysymyksen kulttuurin fyysisistä tiloista. Kulttuuri hyödyntää tyypillisesti tiloja, joilla on tunnustettua tai tunnistamatonta kulttuuriperintöarvoa. Erityisesti hiljentyvillä alueilla tilojen ylläpitoon on vaikea löytää resursseja. Tilojen vajaakäyttö luo mahdollisuuksia hyödyntää niitä väliaikaisesti kulttuurikäytössä. Samalla tiloille tulee tehdä pidemmälle ulottuvia suunnitelmia, huolehtia jatkuvasta kunnossapidosta ja varmistaa, että toimijat voivat tehdä pitkän tähtäimen suunnitelmia. Olemassa olevien tilojen säilyttäminen käytössä tukee kaikkia kestävyys tavoitteita.

Ehdotetaan lisättäväksi eri väestöryhmät lasten ja nuorten rinnalle: "Kulttuuripalveluiden saavutettavuuden parantaminen sekä eri väestöryhmien, lasten ja nuorten osallistaminen kulttuuritoimintaan ovat tärkeitä yhteiskunnallisesti ja ihmisten omalle hyvinvoinnille."

Kaupunkisegregaation käsittelyä monipuolistamaan tulisi nostaa tuloerot kulttuuritaustaan liittyvien erojen rinnalle. Ehdotetaan lisäyksiä:

"Tämä monimuotoistaa kulttuuriperintöä, mutta sosioekonominen kaupunkisegregaatio eriyttää kulttuuripalveluiden käyttömahdollisuuksia kaupunkien eri alueilla ja sosiaalisissa yhteisöissä. Sosioekonomiset erot vaikuttavat mahdollisuuksiin osallistua kulttuuripalveluihin monin tavoin, ja jo pelkästään joukkoliikenteen maksut voivat muodostua esteeksi kulttuuripalveluiden käytölle puhumattakaan pääsymaksuista."

Ehdotetaan lisättäväksi murteet sekä huomioimaan, että monikulttuurisuus lisää vähemmistökieliryhmiä: "Kansalliskielten aseman turvaaminen, elävä kaksikielisyys sekä murteiden ja vähemmistökielten, kuten karjalan kielen, elinvoimaisina säilyminen ovat osa kansalliskielistrategiaa mutta edellyttävät myös aktiivisia toimenpiteitä."

s. 18 Kaikilla luovilla aloilla on tehty työtä hiilineutraaliustavoitteiden, luonnon monimuotoisuuskysymysten ja kiertotalouden puolesta. Monia kestävyys hankkeita ja -työkaluja on jo käytössä ja kehitteillä, mutta ne on saatava leviämään. Tavoitetta konkretisoimaan voisi mainita LUOTO-hankkeen toimenpideohjelman luoville aloille. Toimenpideohjelma kuvaa mahdollisuuksia näin: "Luovilla aloilla kehitetyt ekologiset innovaatiot voivat vauhdittaa kestävyysmurrosta laajemmin yhteiskunnassa. Alat toimivat edelläkävijöinä kestävien toimintamallien omaksumisessa, kokeillen ja sopeutuen ketterästi ympäröivään yhteiskunnalliseen olosuhteeseen. Parhaimmillaan luovat alat voivatkin kirittää yhteiskunnan muita sektoreita maaliin kestävyystavoitteiden suhteen."

s. 19: Ehdotetaan lisättäväksi sanoitukseen ilmastokriisin ratkaisujen ja luonnon monimuotoisuuden edistäminen (toinen ja viimeinen virke).

"Kulttuuri on merkittävin inhimillisen toiminnan muutosvoima, koska se määrittää miten suhtaudumme ympäröivään maailmaan ja sen muutoksiin. Kulttuurin ja taiteen kautta käsittelemme

ihmisenä olemisen vaikeita kysymyksiä, kuten ilmastokriisin ratkaisuja ja luonnon monimuotoisuuden edistämistä tavoilla, jotka synnyttävät motivaatiota muutokseen, purkavat ennakkoluuloja, yhdistävät ihmisiä ja luovat kestäväää ja vastuullista talouskasvua. Siksi kulttuurilla on keskeinen rooli visaisten ongelmien ratkaisussa, yhteiskunnallisen muutoksen ajurina sekä demokratian ja yhteisöllisyyden vahvistajana. Tarvitsemme taidetta, kulttuuria ja kulttuuriperintöä ymmärtääksemme mistä tulemme, missä olemme ja kuvitellaksemme tulevaisuuden, johon haluamme päästä ekologisen kolmoiskriisin aikakaudella."

s. 19–20 Jakoa kulttuurin tekijöiden ja käyttäjien välille kannattaa loiventaa korostamalla, että yhteiskuntaa muovaavaa kulttuuria on myös auktorisoitujen toimijoiden/tekijöiden ulkopuolella. Yhteiskunnan sivistäjän ja vahvistajan rooli on siten myös mekanismilla, joka kuvattu jokaisenoikeuksissa, ei ainoastaan tekijöillä.

s. 22 alkaen. Kuva esittää toimenpiteet keskenään hierarkkisessa suhteessa ja ohjaa (ehkä tarkoittamatta) lukemaan kuvaa niin että seuraava tapahtuu, kun edellinen toteutuu. Harkittavaksi, tulisiko kohtaa 6 Yhteinen linja politiikassa nostaa ylemmäs, sillä se on edellytys monen muun toteutumiseksi.

Toimenpiteissä kiinnitetään huomiota termin "kestävä" käyttöön. Tulevaisuuskestävyys on ymmärrettävissä siten, että se sisältää kestävyiden kaikki ulottuvuudet. Kohdassa 1 on mukana sosiaalista kestävyttä edustavia toimenpiteitä, jotka viittaavat kohdassa 5 käsiteltyyn osallisuuteen. Harkittavaksi, tulisiko osallisuuden asiat siirtää kohdasta 5 kohtaan 1., jolloin niiden seuranta olisi selkeämpää yhden otsikon alla. Kohdan 4 otsikossa mainitaan myös sana kestävä ja kuvauksessa voisi avata tarkemmin, että sillä tavoitellaan myös muuta kuin taloudellista kestävyttä.

s. 23 Ehdotetaan lisäys kulttuuriympäristöstä "Toimiva kulttuurialan infrastruktuuri ja kulttuuriympäristö ovat edellytys..."

s. 23 Ehdotetaan lisäys kulttuuriympäristöstä: " Vahvistetaan lasten ja nuorten luku-, kieli- ja mediataitoja sekä heidän vaikutusmahdollisuuksiaan taide- ja kulttuuripalveluiden sekä kulttuuriympäristön kehittämisessä.

s. 24 Ehdotetaan lisäys segregatiosta: "Asetetaan kulttuurille syrjäytymistä ja sosioekonomista segregatiota ehkäiseviä tavoitteita,..."

Tämä vaatii ratkaisua kulttuuripalvelujen kustannuksiin ja saavutettavuuden varmistamiseen, myös julkisen liikenteen kustannuksiin ja myös kulttuuripalvelujen sijaintiin eli myös pienituloisimmissa lähiöissä tulee olla kulttuuripalveluita, kuten kirjasto, lasten ja nuorten taidekoulu, teatterin kiertuesitykset.

s. 24 Muokausehdotus luontosuhdetta koskevaan toimenpiteeseen: Huolehditaan, että kulttuuri tukee ihmisten luontosuhteen kehittymistä, jotta

hyvinvoiva luonto säilyy kulttuuriperintönä tulevaisuuteen. >

Tuetaan ihmisten luontosuhdetta ja luonnossa liikkumisen osaamista, jotta luontoperintö säilyy hyvinvoinnin lähteenä tulevaisuudessakin.

Toimenpiteitä tarkennettaessa on hyvä hyödyntää LUOTO-kirjausta: "Kehitetään luovien alojen ekologisen kestävyiden koulutuspolkua lapsista nuoriin, korkeakoulutukseen ja ammatilliseen täydennyskoulutukseen saakka. Keskiössä on, että kestävyysajattelusta muodostuisi kaiken toiminnan läpäisevä tapa ajatella ja toimia. Ekososiaalisen sivistyksen tulisi olla koko koulutuskaaren

perustana ja koulutuksen sisältöjen tulisi kannustaa pohtimaan kaikissa valinnoissa, miten toimia kestävämmiin. Planetaaristen rajojen tunnistamiseen ja elinikäiseen oppimiseen nojaava kestävyyskoulutus valmistaisi luovien alojen ammattilaisia monisukupolviseen toimintaan ilmasto- ja monimuotoisuuskriisin ratkaisujen löytämiseksi."--- "Luovien alojen kestävyys Hankkeissa kehitetään ennakkoluulottomasti kokeilujen kautta uusia, kokonaiskestävyttä lisääviä toimintamalleja ja luovien alojen toimijat ovatkin ketteriä edelläkävijöitä hyväksi havaittujen kestävien toimintamallien käyttöönottamisessa."

s. 26–27 Tavoiteltavan kansainvälistymisen rinnalla on tiedostettava sen päästövaikutukset ja kannustaa kestävään liikkumiseen. Olisi tärkeää, että LUOTO-hankeessa tunnistetut ekologiseen toimintaan liittyvät haasteet tuodaan selonteossa näkyväksi ratkaisuihin: "Vaikka luovat alat eroavat toisistaan merkittävästi, on ekologisen kestävyuden edistämiseksi tunnistettavissa yhteisiä haasteita. Merkittäviksi päästölähteiksi luovilla aloilla nousevat kiinteistöjen energiankulutus, matkustus ja kuljetukset sekä materiaalien ja tuotantotapojen aiheuttamat päästöt".

Luoto-esiselvityksessä luovien alojen toimijat tunnistivat haasteellisiksi ympäristökuormittajiksi esimerkiksi kansainvälisestä toiminnasta johtuvan matkustamisen, yleisön liikkumisen aiheuttamat päästöt ja toimintaan liittyvän kiinteistöjen energiatehokkuuden parantamisen silloin, kun toimitaan toisen tahon hallinnoimissa kiinteistöissä. Myös erilaisten digitaalisten toimintamallien ympäristövaikutukset koettiin hankalaksi hahmottaa.

s. 27 EU-rahoitusinstrumenttien joukossa voisi mainita myös EAKR:n ympäristörahoituksen hyödyntämismahdollisuudet.

s. 29 Kulttuurinäkökulman integroiminen mainittuihin kestävyttä tavoitteleviin dokumentteihin on tärkeää, ja vastaavasti integroida kulttuuridokumentteihin ilmastopolitiikan ja luonnon monimuotoisuuden turvaamisen toimia. Näissä kannattaa hyödyntää LUOTO-toimenpideohjelman kestävyystoimenpiteitä, sillä sen yhteydessä on jo hyvin konkreettisesti tunnistettu käytännön ekologisuutta edistäviä toimia.

s. 42 Ehdotetaan lisättäväksi ympäristökasvatus: " Alueellisen tasa-arvon lisäämiseksi sekä lastenkulttuurin että taide-, kulttuuri- ja ympäristökasvatuksen ja -opetuksen..."

s. 47 Valitettavana esimerkkinä kestävyys haasteesta on myös makulointi eli se, että kirjoja tuhoetaan esim. lahjoittamisen sijaan. Tästä toimintamallista tulisi luopua.

s. 51 Konkreettisimmillaan se mitä jätämme perinnöksi tuleville sukupolville, näkyy rakennetussa ympäristössä. Olemassa olevien rakennusten korjaaminen tukee kestävyystavoitteita monipuolisesti.

s. 54 Ehdotetaan lisäys mahdollisuuksista: "Ilmastonmuutoksen vaikutukset näkyvät jo nyt mm. kulttuuriperintökohteissa, mikä edellyttää alalta uutta osaamista ja sopeutumista. Toisaalta kulttuuriperinnössä on tunnistettu esimerkiksi perinteisiin menetelmiin liittyviä mahdollisuuksia torjua ilmaston kuumenemistä ja sen seurauksia.

s. 58: "Kulttuuripolitiikka liittyy läheisesti kaikkiin politiikan aloihin kuten talouteen, turvallisuuteen ja terveyteen." Esitys lisätä mukaan ympäristö.

s. 60 Ehdotetaan että nykyinen lause korvataan alla olevalla pidemmällä versiolla, jotta päästönäkökulmasta suuripäästöiset asiat ovat mukana: "Energiatehokkuus, kiertotalous ja olemassa olevien rakennusten kestävä käyttö ovat kulttuuripoliittisia keinoja yhteistyössä maatalouden, metsienhoidon, liikenteen ja rakennusalan toimijoiden kanssa.

> Olemassa olevien rakennusten käyttö, energiaratkaisut (tilojen energiatehokkuus, lämmitysmuoto ja sähkönkulutus) vähäpäästöinen liikenne (lihasvoimainen liikenne, sähköistetty liikenne), metsienhoitoon ja ruokaan liittyvät ratkaisut (kasvispainotteisuus) sekä kiertotalous ovat kulttuuripoliittisia keinoja yhteistyössä maatalouden, metsienhoidon, liikenteen ja rakennusalan toimijoiden kanssa.

Lyra Annukka
Ympäristöministeriö